

Innspill til Kunstnermeldingen fra AFF

AFF – AKSJON FOR FILMKUNST er en aksjonsgruppe startet opp av filmskapere fra det uavhengige filmfeltet i februar 2022.

Målet for AFF er å synliggjøre det kunstneriske filmfeltet i Norge og øke forståelsen for at det finnes forskjellige måter å produsere og vise film på.

AFF jobber for en omstrukturering av filmstøtten slik at den ikke utestenger den kunstneriske filmen.

Medlemmer av AFF er:

Knur Åsdam, Ane Hjort Guttu, Marte Vold, Camilla Figenschou, Elisabeth Brun, Katja Eyde Jacobsen, Daisuge Kosugi, Mike Sperlinger, Mariken Halle, Lene Berg, Magnus Mork, Guro Bruusgaard, Thomas Østbye, Jørn Utkilen, Marin Håskjold, Anne Haugsgjerd, Sara Eliassen og Magnus Lysbakken

Vi vil gjerne komme med innspill til punkt 1 og 4:

1. Hva kan gjøres for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet?

Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke utenfor de største byene? Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

Vi har tre konkrete forslag som kan bedre muligheten for å være aktiv filmkunstner i hele Norge:

1. Gi de regionale filmsentrene mer midler og mulighet til å støtte alle formater

Filmskapere som arbeider i lengre fiksjonsformater trenger flere steder enn NFI å gå til for å skaffe finansiering. Å få støtte til en fiksjonslangfilm hos NFI er omtrent umulig. Nesten alle pengene går til store selskaper basert i Oslo og det er mye fokus på at de vil støtte filmer tilpasset det kommersielle markedet selv i ordningen for «kunstnerisk film».

Det har vokst frem en stor vital underskog i filmfeltet av skapere som ikke forholder seg til NFI fordi det er for tidkrevende og veldig ofte ikke leder til noe.

Noen filmskapere som har laget langfilmer i regionene helt uten støtte fra NFI de siste årene er: Anders Emblem fra og bor i Ålesund: «Skynd deg sakte» (2018) og «A Human position» (2022), Paul Tunge fra Stavanger «Kano (2011), «Demning» (2013), Fountain of Youth (2017) og «Du» (2019), Camilla Figenschou fra Lofoten – spiller inn i Lofoten «Tauba» (2022) og Francisca Eliassens langfilm «Den siste våren» som nettopp hadde premiere på filmfestivalen i Locarno. Innspilt i Lofoten.

Det finnes mange flere eksempler og mange som egentlig jobber med spillefilm, men som må kalle det kortfilm eller dokumentar for å kunne søke de regionale sentrene.

Vi mener det vil være veldig sunt, og er høyst nødvendig at de regionale filmsentrene får mer autonomi, større beløper å dele ut og at de kan støtte de beste, viktigste prosjektene - uavhengig av format og fange opp det nye som skjer i hele landet.

2. Åpne opp Norsk Filminstituttets regelverk slik at de ikke forskjellsbehandler og utestenger.

Norsk filminstitutt har en del regler og praksiser som utestenger filmskapere i regionene:

- **Fysiske møter**

Dette er vanlig praksis, men det er ikke noe som er tydelig kommunisert på nettsidene til instituttet. Når man har sendt inn søknad på et prosjekt er det vanlig at

produsentene (de erfarne som vet om denne praksisen) ber om et fysisk møte med konsulenten.

Da får man komme til filminstituttet, sitte i samme rom som konsulenten og får mulighet til å påvirke personen og utdype søknaden sin.

Det er veldig problematisk at dette er en praksis som ikke kommuniseres tydelig ut og at det ikke er tydelige regler for reisestøtte for personer som ikke bor i Oslo.

Det er også en vanlig praksis at produsenter ber om avslagsmøter når man har fått avslag. Da får man høre mer om hvordan konsulenten vurderer prosjektet og få innblikk i om det er et poeng å søke igjen hos samme konsulent.

- Gjøre det enklere for nyoppstartede produksjonsstrukturer

For filmskapere rundt i landet er det langt til Oslo og der de store etablerte selskapene som er de som i hovedsak får NFI støtte er. NFI bør gjøre det enklere for mindre og nyetablerte selskaper å kunne søke mindre beløper i en startfase slik at det blir en mer bærekraftig situasjon for produksjonsmiljøer i hele landet. Det er mange som jobber med film med lavere budsjetter og kan skaffe annen lokal finansiering, men slik reglene er nå (særlig på spillefilm) er det ekstremt vanskelig å få støtte. NEO åpner opp for nye produksjonsstrukturer, det er kjempebra, men ordningen har andre ganske kompliserte føringer som gjør at det er uklart for folk om de kan søke:

Ett sted står det:

Regissør/serieskaper må gjennom tidligere verk ha manifestert et talent og ha erfaring i sitt virke eller i andre relevante funksjoner. Med manifestert talent mener vi at man har laget en eller flere fiksjons-, dokumentar- eller hybridproduksjoner som kan vise til filmatiske kvaliteter, omverdenrespons og/eller evne til å skape debatt.

Et annet sted står det:

Søknaden må gjelde regissørens/serieskaperens debut innenfor formatene spillefilm, dramaserie, dokumentarfilm, dokumentarserie eller et lengre hybridprosjekt.

Unntaksvis kan det være regissørens/serieskaperens andre film/serie, dersom regissøren/serieskaperen i sin debut ikke har fått vist sitt kunstneriske potensial

Det er mange vi snakker med som ikke tror de kvalifiserer og derfor ikke søker.

Vi mener NFI heller bør ha en større pott til kunstnerisk film, bruke den fleksibelt og selv kunne bruke pengene til å nå sine filmpolitiske mål og målene fra Kulturdepartementet. Om det er en ambisjon at det skal være mulig å bo i hele landet å arbeide med kunstnerisk film; være ekstra våken om man får inn en søknad fra et selskap av to kvinner i Finnmark. Ha mulighet til å ha enklere krav til søkere når det gjelder mindre beløper. (F.eks kunne gi 200 000 til ferdigstilling av en langfilm til et enkeltpersonforetak (langfilm krever AS + distributør) Og gjøre det mulig med 100 % offentlig finansiering til prosjekter med lavere budsjetter.

- Regler for å kvalifisere til lanseringsstøtte

I 2021 ble det tildelt nesten 29,9 millioner i lanseringsstøtte til norske spillefilmer på kino.

For å kunne søke støtte til lansering av en spillefilm må du ha en etablert distributør og filmen må opp i ordinær kinodistribusjon (minst 1 uke) på et visst antall kinoer i hele landet.

Disse kravene gjør at NFI kun støtter de prosjektene med tradisjonell og stor lansering, men ikke kan støtte mindre prosjekter som prøver noe nytt (distribusjon mot kunst og filmfeltet parallelt, turné til ulike visningssteder i en del av Norge f.eks).

I mange tilfeller kan det å kunne søke 20 000 for å kunne trykke noen plakater og dekke egne reisekostnader bety masse for et prosjekt, men sånn det er i dag er det enten full distribusjon og mange 100 000 i lanseringsbudsjett eller ingenting. Når det gjelder spillefilm. Kort og dokumentarfilm har flere muligheter.

Et eksempel på en film som nettopp har fått avslag på søknad om lanseringsstøtte på tross av visningsavtaler med over 10 steder i kunst og filmfeltet rundt i landet er f.eks

Camilla Figenschous langfilmsdebut «Tauba» innspilt i Lofoten. Om vi skal jobbe med den blir det at vi gjør det helt uten støttemidler, mens en film som Birkebeinerne f.eks hadde 2 millioner i lanseringsstøtte fra NFI.

Dette motarbeider mangfold og nyskapning i distriubusjonsleddet og blir en catch 22 fordi NFI også nøler med å gi produksjonssøtte til prosjekter som ikke på forhånd kan bevise at de vil nå bredt ut. Det er viktig at reglene for lanseringsstøtte forandres slik at filmer i hele landet kan kvalifisere til ulike typer av distribusjon tilpasset der de befinner seg.

Dette kan eksistere parallelt med de større distributørene som selvfølgelig har mye større muskler til å få filmene ut. Det kan være letter å teste ut ulike modeller i en mindre skala som også kan gi ideér til de større distributørene og det vil kunne oppstå mange flere fruktbare samarbeid på tvers av kunst og filmfeltet.

3. Opprette en egen ordning for fri kunstnerisk film under Kulturrådet / gi Fond for lyd og bilde mer penger og gi dem mulighet til å støtte alle formater

Det filmkunstneriske feltet er mye større enn det som syns i søkerbunkene til NFI. Vi er i dialog med dem nå for å prøve å ordne opp regelverk og ordninger vi opplever utestenger, men tenker at det i tillegg - eller om NFI ikke forandrer seg vil være veldig klokt at Kulturrådet får mer midler til fri kunstnerisk film. Dette kan være en egen ordning eller man kan åpne opp for at Fond For lyd og Bilde får mer midler og mulighet til på støtte alle formater og ikke bare kort og dokumentarfilm slik de gjør i dag.

4. Hvordan sikre kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Hvordan oppleves vilkårene for kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Disse innspillene nedenfor gjelder i hovedsak spillefilmen som de større midlene går til. Vi opplever at kunst, dokumentar og kortfilmfeltet har mer åpenhet og større bredde i produksjonsstrukturer. (Men mindre penger.)

Et stort problem er at så mange filmskaperne blir stukk i finansieringsprosesser som ikke leder til film og derfor ikke praktiserer sin kunstneriske frihet og ytringsfrihet. Om du har opplevd det tre, fire ganger at det du jobber med ikke får finansiering blir du kanskje nødt til å regissere noe som ikke er det du egentlig vil lage, men noe du kan få en inntekt på. Dermed er markedsfokuseringen på støtteordningene med på å fjerne filmskaperne fra kunstnerisk frihet over i å levere det innholdet det forventes av dem.

Det finnes ingen faste ansettelse som filmkunstner og regissørene er helt avhengige av gode relasjoner til produsentene for å få gjennom prosjektene sine. Dermed er det også mye av det som er vanskelig som ikke kommer til overflaten. Utad ovenfor NFI og andre må man ha en god relasjon og fronte prosjektet sammen.

Det er også et problem at for å bli medlem av produsentforeningen VIRKE skriver man under på at man ikke kan si noe offentlig som er i mot medlemmene i produsentforeningens interesser. Vi lurer på om det er derfor vi opplever større selskaper som stille i den offentlige debatten om filmkunsten.

Vi tror på mye mer transparens i feltet. Det er en veldig stor del av filmfeltet som ikke forstår hvordan ordningene til NFI fungerer og er klar over hvor store deler av midlene som går til den filmen som man tenker på som «kommersiell». Hvordan fungerer egentlig etterhåndsstøtten? Hvordan fungerer insentivordningen? Markedsordningen? Det er disse ordningene som tar mest av statsstøtten vi har til film. Heldigvis har instituttet begrenset etterhåndsstøtten så den ikke sluker hele budsjettet (!) men det er fortsatt veldig mye penger som går til ordningene som kun premierer et høyt billettsalg. De selskapene som er med i produsentforeningen VIRKE er alltid oppdatert på ordningene, har jevnlig møter med NFI og er med på å forme ordningene og reglene. Men disse selskapene er ikke hele feltet.

I en rapport fra FNs spesialrapportør for kulturelle rettigheter Farida Shaheed (fra 2013) påpeker hun at kunstnere opplever en «markedssensur», som særlig oppstår når kulturnæringer er markedsorienterte, offentlig finansiering er under press og alternativ distribusjon er minimal.

Selv om det er viktig å sikre at produsenter og distributører står fritt til å velge hva de skal støtte eller promotere, er det behov for å sikre at kunstnere som ikke passer inn i

markedsstrategier, fortsatt kan slippe til med sin stemme.

De negative konsekvensene for kunstnerisk frihet som følger av den økende vektlegging av privat finansiering og sponing bør derfor oppveies av at det offentlige i noen tilfeller kan fullfinansiere prosjekter. Staten bør være en garantist for at kunst og kunstnere ikke bare blir annonsører for kommersielle interesser.

Spesialrapportøren bemerker videre at følgende er av særlig bekymring: (a) konsolidering av selskaper innenfor alle grener av kulturell produksjon, som ofte resulterer i de facto monopolistisk kontroll; og (b) inkorporering av media-, kunst- og underholdningsselskaper i vertikalt integrerte strukturer. Hele produksjonskjeder av kunst, spesielt innen musikk og film, er kontrollert fra utvikling til distribusjon av samme konsern. Dette har også en innvirkning på kunstnerisk frihet og på publikums tilgang til et mangfold av kunstneriske uttrykk.

I et ytringsfrihetsperspektiv kan dette også gi grunn til å frykte et redusert rom for eksperimentell, kritisk, og provoserende kunst.

FILM SOM FORHOLDER SEG TIL SAMTIDEN

Når man ser på hvilke filmer som har fått mest støtte av NFI de siste 10 årene er 18 av de 20 mest statsstøttede filmene alle basert på historier, eventyr eller bøker vi kjenner fra før. Disse filmene har alle fått 15 millioner eller mer hver. De to som ikke er basert på noe allerede kjent er «Skjelvet» og «Børning 3». Når man ser på hva de som går på kunstnerisk filmutdanning lager mens de går på skolene så er det nye ting, ikke adaptasjoner eller filmer basert på et eventyr, så noe skjer på veien. Staten legger penger i kunstnerisk utdanning og vi mener det er viktig at den kompetansen de som studerer opparbeider seg under lange studier får mulighet til å bli brukt og møte publikum. Vi mener filminstituttet bør bli mer nysgjerrig på det som faktisk skjer, hvordan folk jobber, nysgjerrig på ulike prosesser og legge til rette for at det lages filmer med ulike størrelser på budsjetter som kan nå ut på ulike måter.

Man bør etterstrebe at det er ansatte i NFI som har det langsiktige kunstpolitiske perspektivet som fokus og ikke har for tette bindinger til det produserende feltet. (Gi penger til et prosjekt som konsulent og så gå ut i bransjen og produsere den filmen f.eks). At

Instituttet får arbeidsro til å utarbeide ordninger som ikke favoriserer og som er transparente og enklere å forstå.

At de i større grad utformer ordninger selv og ber om innspill fra hele feltet ikke bare en del av det.

Formulert av Mariken Halle på vegne av AFF – AKSJON FOR FILMKUNST